

عقد اللئالی فی جواب بدء الأمالی منظومه‌ای است از آثار مولی محمد رضا بن علی گوگدی گلپایگانی، از دانشوران سده سیزده گلپایگان، که در این یادداشت کوتاه بدان اشاره می‌کنیم.

مؤلف این منظومه، مولی محمد رضا منسوب به گوگد، از توابع گلپایگان است، فرزند ملا علی (متوفی: ۲۷ رجب ۱۲۷۵ ق)، فرزند ملا محمد (از تلامذه میرزای قمی) فرزند آخوند ملا عبدالله فرزند ملا حسین شهید فرزند ملا محمد زمان (شهید در حمله افغانه به اصفهان)، از خاندانی دانش‌پرور که نسب آنها به مالک اشتر می‌رسد. شرح حال شماری از آنها در کتاب شرح حال دانشمندان گلپایگان (به کوشش: رضا استادی، قم: کنگره بزرگداشت علمای گلپایگان، ۱۳۸۱ ش، ج ۱ ص ۲۹۷ به بعد) آمده است.

مؤلف، با وجود دشواری‌های فراوان در زندگی، در گلپایگان و اصفهان، از بزرگانی همچون سید محمد باقر شفتی، ملا محمد تقی اردکانی، شیخ محسن معزی دزفولی، ملا احمد گوگدی و میرزا محمد رضا اسفرنجان گلپایگانی درس آموخت. (شرح حال دانشمندان گلپایگان، ج ۱ ص ۳۲۳-۳۲۸، زندگی‌نامه خود نوشت ملا محمد رضا در تاریخ ۷ ماه رمضان ۱۲۷۱ ق).

منظومه یاد شده در ماه شعبان ۱۲۶۱ قمری سروده شده و متن کامل آن در کتاب شرح حال دانشمندان گلپایگان (ج ۳، ص ۳۹۲-۴۱۰) درج شده است. البته از آن روی که آن کتاب پر مطلب و ارزشمند، فاقد نمایه‌های مناسب است، این رساله در کنار رساله‌ها و اجازات نفیس دیگر، گم شده و امکان دسترسی و رجوع به آن کم شده است.

منظومه عقد اللئالی به عربی، در حدود ۳۲۰ بیت است که در طول پنج روز در پاسخ به قصیده لامیه ۷۰ بیتی دانشمند اهل سنت سراج الدین علی بن عثمان آویشی (سروده در سال ۵۶۹) سروده شده است.

رساله با مقدمه‌ای کوتاه آغاز می‌شود (ص ۳۹۲) و پس از آن متن کامل منظومه (ص ۳۹۵) با مطلع «تبارک بعد بسم الله قالی / بتحמיד المهیمن ذی الجلال» آمده است.

بعضی از ابیات مقدمه چنین است:

یَبَيِّن فِيهِ نَاطِمَهُ الْفَقِيرَ محمد الرضا خير المقال
 اَهْمَ الْقَصْدُ فِيهِ الرَّدَّ حَقًّا لنظم اسمه بدء الأمالي
 فهرست عناوین منظومه چنین است:
 فی التوحید (ص ۳۹۶)
 فی بیان الصفات (ص ۳۹۷)
 ردّ النقض علی تعدّد صفات الله علی کونها عین الذات (ص ۳۹۸)
 فی النبوة العامة والإمامة العامة (ص ۳۹۸)
 فی النبوة الخاصة (ص ۳۹۸)
 فی الإمامة الخاصة (ص ۳۹۹)
 فی الأدلة الدالة علی خلافة علی عليه السلام بلا فصل (ص ۴۰۰)
 فی إمامة باقي الاثمة عليهم السلام (ص ۴۰۲)
 فی وجه اختفاء الإمام صاحب العصر عليه السلام (ص ۴۰۵)
 فی فضيلة الزهراء عليها السلام (ص ۴۰۶)
 فی المعاد (ص ۴۰۶)
 فی ما جاء به النبی صلى الله عليه وآله (ص ۴۰۷)
 بخش آخر، یک دوره عقاید حقّه (ملائکه، رجعت، سؤال قبر، میزان، شفاعت، نفی جبر و
 تفویض و بداء) را بیان می‌دارد.
 در اواخر منظومه می‌گوید:

لَقَدْ تَمَّتْ بِحَمْدِ اللَّهِ نَظْمِي ومقصودي لتركيب المقال
 وَأَنْتَ قَدْ عَلِمْتَ أَنَّ قَصْدِي بهذا ردّ علی «بدء الأمالي»
 فَأَنْتَ يَا أَخِي قَبْلَهُ حَفْظًا بلا بحث لخطأ أو جدال
 فَإِنِّي قُلْتُهُ فِي خَمْسِ يَوْمٍ بخلط في حواس واختلال
 از آنجا که بخش اعظم این قصیده، در باب امامت است و به بیانی استدلالی و استوار به
 اثبات امامت می‌پردازد، سزاوار توجّه بیشتر است.
 سراج الدین در لامیه خود، بیت‌هایی در فصل امامت آورده، از جمله:
 در باب وصایت:

و للصديق رجحان جلي
و للفاروق رجحان و فضل
و ذوالنورين حقاً كان خيراً
و للكزار فضل بعد هذا
درباب حضرت صديقه كبرى عليها السلام:

و للصديقة الرجحان فاعلم
درباب لعن يزيد:

و لم يلعن يزيد بعد موت
گوگدی در پاسخ او، ادله اثبات امامت امیرالمؤمنین عليه السلام چنین بر می‌شمارد:

فمنها أنه المعصوم لا غير
عقيب المصطفى خير الأعلالي
(تا ۷ بیت بعد)

و منها أنه قد ادعى مع
ظهور المعجزات في الخلال
(تا سه بیت)

و منها أنه قد كان أعلم
من الأصحاب كلاً لا أبالي
(تا ۱۷ بیت)

و منها أنه في الزهد كانا
شهيراً بالغاً حد الكمال
پس از آن به اشخی، اشجع، و بکاء بودن حضرتش اشاره می‌کند.
در ضمن وجوه غیبت امام عصر عليه السلام می‌سراید:

فمنها ما خفي عند خلق
و منها في النصوص والمقال
و أظهرها و أولى بالحكاية
لما قد نبهت من اغتفال
هو الظلم الشديد بالأئمة
هو الكفران عن هذا النوال

در بیت‌های بعد، این وجه را به تفصیل توضیح می‌دهد.